

Joanna Lewińska

Znaczenie sprawności czytania oraz słuchania w procesie samokształcenia w języku angielskim

Kultura i Edukacja nr 2, 134-150

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Joanna Lewińska

ZNACZENIE SPRAWNOŚCI CZYTANIA ORAZ SŁUCHANIA W PROCESIE SAMOKSZTAŁCENIA W JĘZYKU ANGIELSKIM

1. Wprowadzenie

Przyjęcie aktywnej postawy samokształceniowej w celu pozyskiwania wiedzy jest ważne w trakcie uczenia się, studiowania, w odbiorze różnego typu komunikatów na różnych etapach nauki – ogólnie rzecz ujmując – ułatwia poznawanie otaczającej rzeczywistości. Samodzielne zdobywanie wiedzy wiąże się ze zdolnością wybiórczego przyswajania informacji oraz umiejętnością tworzenia syntez: „(...) uczący się nie mogą całej wiedzy o rzeczywistości zdobywać bezpośrednio, tylko za pomocą własnego wysiłku badawczego, muszą przyswoić sobie społeczny dorobek ludzkości w zakresie różnych nauk”¹.

Samokształcenie polega na przyjęciu świadomej, zorientowanej na osiągnięcie celu aktywności, która polega na: „(...) autokreacyjnym wysiłku wzbogacania zasobu własnej wiedzy”². Efektywność samokształcenia zależy od wielu czynników, między innymi od: określonego zasobu wiedzy, silnej motywacji, skonkretyzowanych celów, a także znajomości metod i technik organizowania pracy własnej: „Umiejętność (...) organizacji własnego samokształcenia polega na optymalnym układzie w czasie i przestrzeni, w możliwie optymalnych warunkach materialnych i psychicznych, z uwzględnieniem wymogów prakseologicznych i higienicznych,

¹ Z. Matulka, *Selekcja i synteza informacji w procesie samokształcenia*, Warszawa 1979, s. 52.

² Ibidem, s. 56.

czynności uczącego się podmiotu, mających na celu dobre i szybkie przyswojenie sobie przez niego pożądaných informacji oraz sprawności intelektualnych i praktycznych, warunkujących operowanie przyswojonymi informacjami³.

Samodzielne, a więc w pełni autonomiczne kierowanie procesem uczenia się, a także zdobywanie wiedzy zawodowej oraz specjalistycznej – zarówno w języku ojczystym, jak i obcym, zależy w dużej mierze od prawidłowej recepcji informacji, a więc od umiejętności dekodowania i rozumienia komunikatów, gromadzenia, selekcjonowania, syntetyzowania, przetwarzania, przechowywania oraz zapamiętywania informacji – czyli od wprawy w posługiwaniu się sprawnościami receptywnymi, tj. słuchania i czytania.

Uczniowie powinni więc nauczyć się sposobów świadomego współuczestniczenia w procesie zdobywania wiedzy, a także zapoznać się ze strategiami przetwarzania informacji, które pozwalają na klasyfikowanie, syntetyzowanie oraz wiązanie nowych informacji w spójne całości.

W pierwszej części artykułu zostanie ukazana rola obcojęzycznych sprawności receptywnych, tj. sprawności czytania i słuchania w samodzielnym zdobywaniu informacji – czyli w szeroko rozumianym procesie samokształcenia. W drugiej części przedstawiony zostanie przebieg oraz wyniki badania, którego celem była chęć uzyskania informacji na temat sposobów rozwijania sprawności receptywnych w języku angielskim przez studentów oraz podejścia nauczycieli do sposobów rozwijania sprawności receptywnych w języku obcym. Wnioski glottodydaktyczne wynikające z przeprowadzonego badania zakończą artykuł.

2. Recepcja informacji a proces samokształcenia i autoedukacji

Proces recepcji informacji polega na łączeniu i wiązaniu informacji: „(...) w ustrukturyzowane całości o różnym celu, a więc w syntezę przeznaczone tylko do zapamiętania i reprodukcji w razie potrzeby, syntezę o charakterze problemowym, powstające w procesie rozwiązywania problemów, tzn. operowania informacjami w sposób twórczy, oraz syntezę mające postać komunikatów, przeznaczone zatem do przekazania określonym odbiorcom⁴.”

Opanowanie zdolności prawidłowej recepcji zapewniającej właściwą selekcję i syntezę docierających informacji staje się w dzisiejszych czasach umiejętnością nieodzowną: „(...) do współczesnego człowieka dociera z różnych źródeł nadmiar

³ Ibidem, s. 56.

⁴ Ibidem, s. 51.

różnorodnych informacji, a to przede wszystkim dzięki środkom masowego przekazu. Pociąga to za sobą konieczność dokonywania świadomej selekcji informacji oraz syntetyzowania ich w procesie recepcji, jedynie to bowiem chroni człowieka od stania się biernym przedmiotem manipulacji, od pogrążenia się w chaosie grożącym dezintegracją osobowości oraz umożliwia twórcze wykorzystanie informacji⁵. Zatem: „Człowiek współczesny musi nauczyć się panować nad niezliczonym mnóstwem docierających do niego wiadomości, aby nie stać się biernym ich odbiorcą, miejscem, przez które przepływają w nieograniczony sposób, bez żadnej rozumnej tamy czy rozumnego wyboru, tworząc niespójny i przypadkowy konglomerat”⁶.

Osiągnięcie wprawy w recepcji informacji staje się konieczne z uwagi na ograniczone możliwości recepcyjne człowieka oraz ograniczone możliwości czasowe. Kształcenie selektywnej oraz krytycznej recepcji powinno pomóc studentom w przyswajaniu wiedzy w sposób konstruktywny: „Jest to niezbędne wobec konieczności rozwiązywania przez człowieka w życiu różnego typu zadań intelektualnych i praktycznych, w których zawsze przecież występuje element twórczości, co wymaga m.in. pełnej dyspozycyjności wiedzy”⁷.

W dynamicznie rozwijającym się świecie: „Osiągnięcie sprawności czytania i zamiłowania do czytania jest warunkiem rozwoju osobowego i społecznego człowieka, warunkiem sprostania zadaniom i wymaganiom sensownego życia we współczesnym skomplikowanym i zmieniającym się gwałtownie świecie, niezbędnym środkiem uczestnictwa w kulturze zarówno materialnej, jak i duchowej, instrumentem udziału w obiegu informacji, narzędziem korzystania z dorobku myślowego i kulturalnego ludzkości, możliwością zakorzenienia się w tradycji i w historii”⁸.

Krytyczne czytanie zaspokaja potrzeby estetyczne, potrzebę rozwoju intelektualnego, kontemplacji, refleksji, wzruszeń, a także twórczości: „Czytanie ma przełożony wpływ na życie osobiste, na życie wewnętrzne, na samoświadomość człowieka. Dojrzałość czytelnicza jest wyrazem pełnego, bogatego i produktywnego życia”⁹.

Natłok informacji oraz konieczność ciągłego dokształcania się oraz poszerzania wiedzy specjalistycznej sprawia, że umiejętność szybkiego czytania ze zrozumie-

⁵ Ibidem, s. 7.

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ R. Pawłowska, *Lingwistyczna teoria czytania*, Gdańsk 1992, s. 11.

⁹ Ibidem, s. 11.

niem w języku obcym jest niezbędna we współczesnym świecie. Autorzy licznych publikacji naukowych akcentują potrzebę opanowania sztuki czytania w języku obcym – zwłaszcza w języku angielskim, bowiem język angielski stał się językiem nauki, lingwistycznym medium unifikującym świat nauki, a także nośnikiem wiedzy specjalistycznej. Zdolność sprawnego, szybkiego czytania ze zrozumieniem przyczynia się do organizowania wiedzy nie tylko językowej, ale również pozajęzykowej, ułatwia uczenie się oraz usprawnia samodzielne poszukiwanie informacji.

Omawiając istotną rolę sprawności czytania należy podkreślić: „(...) wysoką rangę sprawności czytania jako sprawności recepcyjnej i jej wkładu do globalnej kompetencji językowej. Czytający stale wzbogaca opanowywany materiał językowy, który przenoszony jest również do innych sprawności językowych. Innymi słowy, rozwijanie sprawności czytania pomaga mu jednocześnie w tworzeniu podstawowego potencjału językowego”¹⁰.

Duże znaczenie w recepcji informacji oraz w procesie samokształcenia odgrywa również ukierunkowane słuchanie, czyli takie, którego cele powiązane są z wykonywaniem złożonych operacji intelektualnych, do których należy zaliczyć: klasyfikowanie informacji, eksponowanie najważniejszych treści, rozróżnianie, selekcjonowanie informacji oraz identyfikowanie błędów.

Sprawność słuchania odgrywa ważną rolę na przykład w przyswajaniu treści w trakcie wykładu: „Ukierunkowane słuchanie pozwoli na bardziej efektywny odbiór wykładu w języku obcym, stanowiącego jedną z podstawowych form kształcenia i doksztalcenia, a także stworzy podstawy dla wykształcenia umiejętności niezbędnych przy wykonywaniu pracy zawodowej”¹¹.

Ukierunkowane słuchanie rozwija krytyczny stosunek do własnej produkcji językowej oraz samokontrolę językową. Do niewątpliwych zalet wynikających z ukierunkowanego słuchania należy również zaliczyć wzrost autorefleksji wobec sposobu posługiwania się językiem obcym. Osoba słuchająca nie tylko uczestniczy w aktywnej komunikacji, ale również w procesie wymiany informacji¹².

Jednak uczniowie na różnym poziomie kształcenia, czasami nawet studenci wyższych uczelni, mają trudności z recepcją informacji w trakcie czytania oraz słuchania. Do głównych trudności można zaliczyć: nieumiejętność opanowania i zrozumienia nowych informacji, brak selekcji informacji, nieumiejętność powiązania informacji w syntezy, niedostrzeganie związków pomiędzy docierającymi

¹⁰ H. Chodkiewicz, *O sprawności czytania w nauczaniu języka obcego*, Warszawa 1986, s. 58.

¹¹ *Ibidem*, s. 65.

¹² Por. L. Grochowski, *Sprawność rozumienia ze słuchu w nauczaniu języka rosyjskiego*, Warszawa 1984.

informacjami do narządów zmysłów w sposób wizualny lub audialny, traktowanie informacji jednopoziomowo – bez dostrzegania hierarchii. Konsekwencją wymienionych trudności jest nieumiejętność sporządzania notatek w trakcie czytania lub słuchania, a także nieumiejętność pisania streszczeń, na przykład po przeczytaniu tekstu lub wysłuchaniu wykładu.

3. Teoretyczne podstawy badania

Przeprowadzone badanie miało charakter diagnostyczny. Zastosowano metodę diagnozy pedagogicznej powiązaną z narzędziem badawczym służącym realizacji diagnozy – kwestionariuszem. Celem diagnozy było zebranie danych, m.in. na temat sposobów rozwijania sprawności receptywnych przez studentów, a także podejścia nauczycieli do sprawności receptywnych w trakcie zdobywania wiedzy w języku angielskim.

Czym więc jest diagnoza? Badania diagnostyczne mają na celu: „(...) stwierdzenie w interesującym nas wycinku rzeczywistości pewnych faktów, ustalenie cech i zasad ich funkcjonowania”¹³, natomiast diagnoza jest: „(...) podstawowym i niezbędnym elementem przygotowania do każdego skutecznego działania, które jeżeli ma być sprawne i celowe, musi uwzględniać możliwie wszechstronne poznanie stanu rzeczy”¹⁴. Procedura diagnozowania jest: „(...) czynnością złożoną, angażującą procesy umysłowe oraz pewne umiejętności wykonawcze, mające na celu rozpoznanie wielu cech, które są charakterystyczne dla jednostki czy też zjawiska, składających się na jej całość strukturalną i funkcjonalną”¹⁵. Efektem przeprowadzonej diagnozy jest opis określonego zjawiska, który może stać się punktem wyjścia do prowadzenia dalszych badań.

Zastosowanie kwestionariuszy w badaniu diagnostycznym pozwala na umieszczenie istotnych pytań z badawczego punktu widzenia: „Przez kwestionariusz rozumie się z reguły zbiór specjalnie dobranych i sformułowanych pytań, na które osoby badane powinny dać odpowiedź”¹⁶. Zastosowanie kwestionariuszy „z góry” narzuca ustalony porządek nad przeprowadzanym badaniem – co jest niewątpliwą zaletą, jednak zaplanowane wcześniej i umieszczone w kwestionariuszu pytania

¹³ W. Dutkiewicz, *Podstawy metodologii badań*, Kielce 2001, s. 30.

¹⁴ Ibidem, s. 30.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ A. Krzysińska, *Metoda kwestionariuszy i inwentarzy osobowości* [w:] K. Czarnecki, *Metodologia i metody badań psychologicznych*, Katowice 1980, s. 180.

ograniczają zasięg wypowiedzi uczniów. Zbierając więc dane za pomocą kwestionariusz, nauczyciel czuwa na jakościowym przebiegiem badania.

Do czynników decydujących o przydatności kwestionariuszy w badaniach glotodydaktycznych należy zaliczyć możliwość zdobycia informacji w warunkach naturalnych, a także możliwość poddania uzyskanych danych analizie jakościowej oraz ilościowej. W kwestionariuszach najczęściej spotyka się następujące podkategorie: wylizanie, kategoryzowanie, ranking, skalę, ilość oraz częstotliwość. Konstruując kwestionariusz w przeprowadzonym badaniu dążono, aby:

- składnia i słownictwo użyte w kwestionariuszu zapewniły pełną komunikatywność w przekazywaniu pojęć między badającym a badanym,
- zawarte pytania były klarowne,
- terminy zastosowane w pytaniach były jednoznaczne oraz dostosowane do poziomu znajomości języka, w jakim skonstruowany jest kwestionariusz,
- pytania odnosiły się do ściśle określonych zagadnień,
- różne kwestie nie zostały połączone w jednym pytaniu,
- nie pojawiły się pojęcia zbyt ogólne oraz zbyt wieloznaczne,
- pytania umieszczone w kwestionariuszu nie sugerowały żadnej wypowiedzi¹⁷.

4. Opis uczestników badania oraz cel badania

Badanie, które przeprowadzono wśród studentów Uniwersytetu Warszawskiego, objęło 15 grup studentów: 10 grup stanowili studenci grup filologicznych, studenci pozostałych 5 grup to studenci uczący się języka angielskiego w ramach lektoratu. Wszystkie badane osoby to studenci pierwszego roku studiów. Ogółem badanie objęło 282 studentów: 190 studentów grup filologicznych oraz 92 studentów uczących się języka angielskiego w ramach lektoratu. Spośród studentów filologicznych – 37%, tj. 71 osób, to studenci średniozaawansowani, natomiast 62%, czyli 119 osób, to studenci reprezentujący zaawansowany poziom znajomości języka. Wszyscy studenci uczący się języka angielskiego w ramach lektoratu reprezentowali poziom średniozaawansowany. Ogółem studenci średniozaawansowani stanowili 57%, natomiast studenci zaawansowani 42%.

W badaniu wzięli udział również nauczyciele języka angielskiego: 36 lektorów, a także 32 wykładowców, którzy prowadzili zajęcia z praktycznej znajomości języka angielskiego na kierunku filologicznym. W opisie badania w odniesieniu do opisu studentów oraz ich wykładowców stosowane będą następujące skróty:

¹⁷ Por. *ibidem*.

- studenci uczący się języka angielskiego na lektoracie – SLEK,
- studenci kierunków filologicznych – SFIL,
- lektorzy języka angielskiego – NLEK,
- wykładowcy uczący na kierunku filologicznym – NFIL.

Celem badania była chęć uzyskania odpowiedzi studentów oraz wykładowców na pytania związane ze sposobami kształtowania sprawności receptywnych, tj. czytania i słuchania w języku angielskim. W tym celu studenci oraz wykładowcy zostali poproszeni o wypełnienie poniżej przedstawionych kwestionariuszy.

5. Przebieg badania

Na wstępie zostaną przedstawione pytania, odpowiedzi oraz wyciągnięte wnioski na podstawie danych zebranych za pomocą kwestionariusza skierowanego do studentów. O wypełnienie kwestionariuszy poproszono dwie grupy studentów: studentów uczących się języka angielskiego na lektoracie (SLEK) oraz studentów kierunku filologicznego (SFIL).

Kwestionariusz nr 1. Rozwijanie obcojęzycznych sprawności językowych

Polecenie:

Przeczytaj poniżej podane pytanie, po zastanowieniu wybierz odpowiedź, z którą się zgadzasz, do pytań nr 2–9 możesz dodać swój osobisty komentarz.

1. Którą z podanych sprawności językowych rozwijasz na zajęciach języka angielskiego? *a) czytanie, b) słuchanie, c) mówienie, d) pisanie.*
2. Przeczytaj poniższe stwierdzenia dotyczące czytania w języku angielskim. Wybierz jedną odpowiedź, możesz również podać inne sytuacje.
 - Często czytam w języku angielskim dla przyjemności, ponieważ czytanie rozwija moją ogólną znajomość tego języka.
 - W przyszłości chciałbym zostać tłumaczem, więc często czytam, ponieważ czytanie pozwala mi poznać lepiej język angielski.
 - Czytam w języku angielskim, ponieważ w ten sposób dowiaduję się o najnowszych osiągnięciach naukowych.
 - Czytam tylko materiały związane z kierunkiem studiów, aby przygotować się na ćwiczenia.
 - Rzadko czytam w języku angielskim.
 - Inne ...
3. Przeczytaj poniższe stwierdzenia dotyczące słuchania w języku angielskim. Wybierz jedną odpowiedź, możesz również podać inne sytuacje.
 - Często słucham radia w języku angielskim – jest to najlepszy sposób na stały kontakt z językiem angielskim.
 - Rozwijam sprawność słuchania w języku angielskim przede wszystkim w trakcie wykładów w tym języku.
 - Dość często oglądam anglojęzyczne filmy.

<ul style="list-style-type: none"> • Ćwiczę sprawność rozumienia ze słuchu w trakcie rozmów z native speaker'ami. • Rzadko słucham wypowiedzi w języku angielskim. • Inne ...
<p>4. Czy w trakcie rozwijania sprawności czytania potrzebujesz pomocy ze strony nauczyciela?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nie • Tak, jeśli tak, to jakiej? ...
<p>5. Czy w trakcie rozwijania sprawności słuchania potrzebujesz pomocy ze strony nauczyciela?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nie • Tak, jeśli tak, to jakiej? ...
<p>6. Czy sprawność czytania w języku angielskim rozwijasz samodzielnie w domu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nie • Tak, jeśli tak – to w jaki sposób? ...
<p>7. Czy sprawność słuchania w języku angielskim rozwijasz samodzielnie w domu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nie • Tak, jeśli tak – to w jaki sposób? ...
<p>8. Czy masz kłopoty w trakcie samodzielnej pracy nad rozwojem sprawności czytania w języku angielskim?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nie • Tak, jeśli tak – jakie? ...
<p>9. Czy masz kłopoty w trakcie samodzielnej pracy nad rozwojem sprawności słuchania w języku angielskim?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nie • Tak, jeśli tak – jakie? ...
<p>10. Czy wprowadzenie oddzielnych zajęć rozwijających sprawność czytania w języku angielskim jest – Twoim zdaniem – potrzebne?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tak • Nie
<p>11. Czy wprowadzenie oddzielnych zajęć rozwijających sprawność słuchania w języku angielskim jest – Twoim zdaniem – potrzebne?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tak • Nie

6. Opinie studentów uzyskane za pomocą kwestionariusza nr 1

Na pierwsze pytanie studenci z grupy SLEK udzielili następującej odpowiedzi: 35% studentów uważa, że sprawność czytania jest najczęściej rozwijana na zajęciach języka angielskiego, 31% studentów twierdzi, iż najczęściej ma możliwość rozwijania sprawności słuchania, 18% podaje, że najczęściej rozwija w trakcie ćwiczeń językowych sprawność mówienia, natomiast 16% wybrało sprawność pisania.

Odpowiedzi studentów z grupy SFIL są następujące: 30% studentów twierdzi, że najczęściej rozwija sprawność mówienia, 29% studentów podaje, że na zajęciach

języka angielskiego najczęściej czyta, 22% pytanym wybrało sprawność słuchania, natomiast 19% uważa, że najczęściej rozwija umiejętność pisania.

Na pytanie drugie studenci z grupy SLEK udzielili następujących odpowiedzi: 23% studentów twierdzi, że czyta często, ponieważ czytanie rozwija znajomość języka angielskiego, 43% czyta w języku angielskim w celu uzyskania informacji o najnowszych osiągnięciach naukowych, 12% studentów czyta w języku angielskim, aby podnieść poziom ogólnej znajomości tego języka i w przyszłości wykonywać zawód tłumacza, 14% czyta w języku angielskim materiały związane z kierunkiem studiów, aby przygotować się na ćwiczenia, natomiast 8% studentów podaje, że rzadko czyta w języku angielskim.

18% studentów z grupy SFIL wybrało pierwszą odpowiedź, 28% drugą, 37% studentów czyta w języku angielskim, ponieważ w ten sposób dowiaduje się o najnowszych osiągnięciach naukowych. 13% pytanym podaje, że czyta tylko po to, aby przygotować się na ćwiczenia, natomiast 4% rzadko czyta w języku angielskim.

Na pytanie trzecie, dotyczące najbardziej typowych sytuacji w jakich studenci rozwijają sprawność słuchania języku angielskim, studenci z grupy SLEK udzielili następujących odpowiedzi: 25% studentów często słucha radia w języku angielskim, gdyż jest to najlepszy sposób na stały kontakt z językiem angielskim, 34% studentów przede wszystkim słucha wykładów w języku angielskim, 17% respondentów dość często słucha oglądając anglojęzyczne filmy, pozostała część, tj. 24% rzadko słucha w języku angielskim. Spośród studentów z grupy SFIL: 35% studentów wybrało pierwszą odpowiedź, 24% odpowiedź drugą, 21% odpowiedź trzecią, 20% studentów twierdzi, iż rozwija sprawność słuchania w trakcie kontaktów z native speaker'ami.

W trakcie rozwijania sprawności czytania 56% studentów z grupy SLEK oraz 28% z grupy SFIL oczekuje pomocy ze strony nauczyciela. Studenci z obu grup oczekują przede wszystkim wyjaśnienia trudnych wyrażen oraz idiomów. W przypadku czytania tekstów o tematyce specjalistycznej studenci z grupy SFIL oczekują przybliżenia oraz przedyskutowania specjalistycznych zagadnień wraz z wykładowcą.

Na pytanie: *Czy w trakcie rozwijania sprawności słuchania potrzebujesz pomocy ze strony nauczyciela?* 56% studentów z grupy SLEK oraz 35% z grupy SFIL przyznaje, że pomoc nauczyciela jest potrzebna w trakcie słuchania w języku angielskim. Podobnie jak w przypadku czytania – w trakcie słuchania tekstów o tematyce specjalistycznej – studenci z obu grup oczekują wyjaśnienia trudnych wyrażen oraz idiomów. Studenci z grupy SFIL w trakcie słuchania tekstów o tematyce specjalistycznej oczekują przedyskutowania specjalistycznych zagadnień z wykładowcą.

Na pytanie: *Czy sprawność czytania w języku angielskim rozwijasz samodzielnie w domu?* 31% studentów z grupy SLEK oraz 45% z grupy SFIL przyznaje, że często czytają w domu. Pozostali studenci udzielili negatywnej odpowiedzi.

Na następne pytanie: *Czy sprawność słuchania w języku angielskim rozwijasz samodzielnie w domu?* studenci udzielili następujących odpowiedzi: 23% studentów z grupy SLEK oraz 23% studentów z grupy SFIL samodzielnie rozwija sprawność słuchania w języku angielskim w domu – głównie w trakcie słuchania nagrań kaset dołączonych do podręczników oraz w trakcie wykonywania ćwiczeń umieszczonych w tychże podręcznikach.

Do przyczyn trudności w trakcie samodzielnej pracy nad rozwojem sprawności czytania w języku angielskim studenci z grupy SLEK oraz z grupy SFIL zaliczają: niedostateczny poziom znajomości słownictwa w języku obcym oraz braki w wiedzy merytorycznej.

Natomiast źródłem problemów pojawiających się w trakcie samodzielnej pracy nad rozwojem sprawności słuchania w języku angielskim – zdaniem zarówno studentów z grupy SLEK oraz studentów z grup filologicznych – jest niedostateczny poziom znajomości słownictwa w języku obcym, a także trudności wynikające z różnych odmian fonetycznych języka angielskiego.

Na pytanie: *Czy wprowadzenie oddzielnych zajęć rozwijających sprawność czytania w języku angielskim jest – Twoim zdaniem – potrzebne?* 59% studentów z grupy SLEK oraz 28% z grupy SFIL podaje, że wprowadzenie oddzielnych zajęć byłoby korzystne w rozwoju ogólnej kompetencji językowej w języku obcym. Podobną odpowiedź uzyskano na pytanie dotyczące wprowadzenia oddzielnych zajęć rozwijających sprawność słuchania w języku angielskim: 56% studentów z grupy SLEK oraz 34% studentów z grupy SFIL twierdzi, iż byłoby to korzystne w rozwoju ogólnej kompetencji w języku obcym.

7. Kwestionariusze skierowane do nauczycieli

Jak wspomniano wcześniej, lektorzy oraz wykładowcy języka angielskiego również zostali poproszeni o wypełnienie kwestionariusza. Pytania umieszczone w kwestionariuszu dotyczyły sposobów oraz możliwości rozwijania sprawności receptywnych w języku angielskim. Jeszcze raz dla przejrzystości należy dodać, iż w odniesieniu do nauczycieli nauczających języka angielskiego na lektoratach posługiwano się pojęciem lektor lub skrótem NLEK, natomiast w odniesieniu do wykładowców nauczających na kierunku filologicznym posłużono się pojęciem wykładowca oraz skrótem NFIL. Pytania zadane nauczycielom zawiera poniższy kwestionariusz.

Kwestionariusz nr 2 – Pytania zadane nauczycielom języka angielskiego

Proszę udzielić odpowiedzi na poniższe pytania:
1. Którą sprawność językową rozwijasz najczęściej na zajęciach języka angielskiego? <i>a) czytanie, b) słuchanie, c) mówienie, d) pisanie, e) staram się rozwijać wszystkie sprawności językowe jednocześnie,</i>
2. Czy – Twoim zdaniem – każdy student powinien samodzielnie rozwijać sprawność czytania?
3. Czy – Twoim zdaniem – każdy student powinien samodzielnie rozwijać sprawność słuchania?
4. Jakie problemy zauważasz najczęściej wśród studentów czytających w trakcie zajęć w języku angielskim? <i>a) ubogie słownictwo, b) brak wiedzy specjalistycznej, c) nieznanomość strategii czytania, d) inne ...</i>
5. Jakie problemy zauważasz najczęściej wśród studentów w trakcie ćwiczeń słuchania w języku angielskim? <i>a) ubogie słownictwo, b) brak wiedzy specjalistycznej, c) nieznanomość strategii słuchania, d) inne ...</i>
6. Czy studenci radzą sobie z problemami występującymi w trakcie czytania w języku angielskim? <i>a) Tak, aktywnie starają się wyjaśnić wszystkie wątpliwości b) Nie, są raczej pasywni</i>
7. Czy studenci radzą sobie z problemami występującymi w trakcie słuchania w języku angielskim? <i>a) Tak, aktywnie starają się wyjaśnić wszystkie wątpliwości b) Nie, są raczej pasywni</i>
8. Czy masz dostęp do dobrych podręczników lub innych materiałów rozwijających sprawność czytania w języku angielskim? <i>a) tak b) nie</i>
9. Czy Twoim zdaniem warunki techniczne w miejscu nauczania są wystarczające do rozwijania sprawności słuchania w języku angielskim? <i>a) tak b) nie</i>
10. Czy studenci są odpowiednio przygotowani do samodzielnej pracy z anglojęzyczną literaturą specjalistyczną? <i>a) tak b) nie</i>
11. Czy studenci są odpowiednio przygotowani do odbioru anglojęzycznych komunikatów specjalistycznych? <i>a) tak b) nie</i>
12. Czy studenci w sposób zadawalający samodzielnie rozwijają sprawność czytania w języku angielskim? <i>a) tak b) nie</i>

13. Czy studenci w sposób zadawalający samodzielnie rozwijają sprawność słuchania w języku angielskim?

- a) *tak*
b) *nie*

14. Czy – Twoim zdaniem – studenci są autonomiczni w trakcie rozwijania ogólnej kompetencji obcojęzycznej?

- a) *tak*
b) *nie*

8. Odpowiedzi nauczycieli

Na pytanie pierwsze: *Którą sprawność językową rozwijasz najczęściej?* 36% lektorów twierdzi, iż najczęściej rozwija sprawność mówienia. Podobny odsetek, tj. 42% wykładowców nauczających w grupach filologicznych również najczęściej rozwija sprawność mówienia. 31% lektorów oraz 28% wykładowców najczęściej rozwija sprawność pisania, 26% lektorów wybrało sprawność czytania, pozostały odsetek respondentów, tj. 7% sprawność słuchania. Z kolei 22% wykładowców wybrało sprawność czytania, a 8% sprawność słuchania.

Na pytanie: *Czy – Twoim zdaniem – każdy student powinien samodzielnie rozwijać sprawność czytania?* 56% lektorów oraz 62% wykładowców udzieliło odpowiedzi twierdzącej na zadane pytanie, pozostałe osoby udzieliły negatywnej odpowiedzi.

Na trzecie pytanie *Czy – Twoim zdaniem – każdy student powinien samodzielnie rozwijać sprawność słuchania?* 63% lektorów oraz 54% wykładowców udzieliło twierdzącej odpowiedzi na zadane pytanie, pozostali respondenci udzielili negatywnej odpowiedzi.

Na pytanie czwarte *Jakie problemy zauważasz najczęściej wśród studentów czytających w trakcie zajęć w języku angielskim?* 58% lektorów oraz 52% wykładowców do najczęstszych problemów zalicza braki w słownictwie, 24% lektorów oraz 28% wykładowców twierdzi, iż problemy w trakcie czytania spowodowane są brakiem wiedzy specjalistycznej. 18% lektorów oraz 20% wykładowców uważa, że nieznanomość strategii czytania jest najczęstszą przyczyną problemów w trakcie czytania w języku angielskim.

Na takie samo pytanie, tylko dotyczące słuchania, 48% lektorów oraz 39% wykładowców do najczęstszych problemów zalicza braki w słownictwie, 28% lektorów oraz 36% wykładowców twierdzi, iż problemy w trakcie słuchania spowodowane są brakiem wiedzy specjalistycznej, 24% lektorów oraz 25% wykładowców uważa, że nieznanomość strategii słuchania prowadzi do licznych problemów.

Na pytanie *Jak – Twoim zdaniem – studenci radzą sobie z problemami występującymi w trakcie czytania w języku angielskim?* 37% lektorów twierdzi, że studenci aktywnie wyjaśniają wątpliwości językowe w trakcie czytania. Pozostała część, to jest 63% lektorów uważa, że studenci są pasywni, gdy pojawiają się problemy z czytaniem. 45% wykładowców nauczających na kierunku filologicznym twierdzi, że studenci są aktywni nawet w przypadku pojawiających się problemów, pozostali respondenci, tj. 55%, podają, że studenci są niestety bierni.

Na siódme pytanie uzyskano następujące odpowiedzi: 35% lektorów twierdzi, że studenci aktywnie wyjaśniają wątpliwości językowe w trakcie słuchania. Pozostała część, to jest 65% lektorów uważa, że studenci są pasywni, gdy pojawiają się problemy w trakcie słuchania. Spośród wykładowców nauczających na kierunku filologicznym, 38% twierdzi, że studenci są aktywni nawet w przypadku pojawiających się problemów, pozostali pytani, tj. 62%, podają, że studenci przyjmują bierną postawę.

56% lektorów oraz 45% wykładowców narzeka na brak dobrych materiałów rozwijających sprawność czytania w języku angielskim. Pozostały odsetek respondentów jest zadowolony z dostępnych materiałów. 69% lektorów oraz 55% wykładowców podaje, że warunki techniczne nie są wystarczające do rozwijania sprawności słuchania w języku angielskim. Pozostali lektorzy i wykładowcy są usatysfakcjonowani z warunków pracy.

Na pytanie *Czy studenci są odpowiednio przygotowani do samodzielnej pracy z anglojęzyczną literaturą specjalistyczną?* Duży odsetek pytaných nauczycieli (65% lektorów oraz 45% wykładowców) twierdzi, że studenci nie są w stanie samodzielnie pracować z obcojęzyczną literaturą specjalistyczną, gdyż zbyt mało czytają w języku angielskim. Pozostali pytani udzielili pozytywnej odpowiedzi.

Na pytanie *Czy studenci są odpowiednio przygotowani do odbioru anglojęzycznych komunikatów specjalistycznych?* 72% lektorów i 68% wykładowców uważa, że studenci mają problemy ze zrozumieniem anglojęzycznych komunikatów. Pozostały odsetek pytaných nie zauważa problemów studentów z odbiorem słyszanych treści w języku angielskim.

76% lektorów oraz 55% wykładowców twierdzi, że studenci nie pracują wystarczająco, aby rozwijać umiejętność czytania w języku angielskim. Na podobne pytanie tylko dotyczące słuchania, 68% lektorów oraz 49% wykładowców uważa, że studenci nie rozwijają samodzielnie sprawności słuchania w języku angielskim.

Na pytanie *Czy Twoi studenci są – Twoim zdaniem – autonomiczni w trakcie rozwijania ogólnej kompetencji obcojęzycznej?* 75% lektorów oraz 66% wykładowców uważa, że studenci nie są autonomiczni językowo, gdyż nie przejawiają samodzielności językowej.

9. Wnioski oraz sugestie glottodydaktyczne

Studenci uczący się w ramach lektoratu częściej rozwijają sprawności receptywne, tj. sprawność czytania oraz słuchania niż sprawności produktywne. Na podstawie wypowiedzi studentów z grup filologicznych można sądzić, że ta grupa studentów jednocześnie rozwija sprawności receptywne oraz produktywne. Duży odsetek studentów zarówno z grupy lektoratowych oraz filologicznych czyta w celach informacyjnych, przede wszystkim, aby dowiedzieć się o najnowszych osiągnięciach naukowych. Studenci z grup lektoratowych często czytają, aby podnieść poziom ogólnej kompetencji językowej. Natomiast studenci z grup filologicznych dużo czytają w języku angielskim, gdyż, jak dodają, sprawne i szybkie czytanie będzie pomocne w przyszłości w trakcie wykonywania zawodu tłumacza.

Porównywalny odsetek studentów z obu grup ma możliwość rozwijania sprawności słuchania przede wszystkim w trakcie wykładów prowadzonych w języku obcym. Studenci z obu grup samodzielnie rozwijają sprawność słuchania w trakcie słuchania radia oraz oglądając filmy w oryginalnej wersji głosowej.

W trakcie rozwijania sprawności czytania i słuchania studenci z grup lektoratowych oraz filologicznych oczekują pomocy ze strony nauczyciela. Niestety, mały odsetek studentów samodzielnie rozwija sprawności receptywne w domu. Na pytanie dotyczące kłopotów w trakcie samodzielnej pracy nad rozwojem sprawności słuchania i czytania w języku angielskim studenci z grup SLEK oraz grup SFIL podali podobne kłopoty, mianowicie: niedostateczny poziom znajomości słownictwa w języku obcym oraz braki w wiedzy merytorycznej. Duży odsetek studentów uczących się na lektoracie twierdzi, że wprowadzenie oddzielnych zajęć rozwijających sprawność słuchania i czytania w języku angielskim byłoby korzystne w rozwoju ogólnej kompetencji językowej w tym języku.

Na podstawie uzyskanych odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu można stwierdzić, że nauczyciele nauczający zarówno w grupach filologicznych oraz na lektoracie częściej rozwijają sprawność mówienia i pisanie, niż sprawność czytania i słuchania. Duży odsetek nauczycieli nauczających języka angielskiego na lektoracie oraz na kierunku filologicznym twierdzi, że studenci powinni samodzielnie rozwijać sprawność słuchania oraz czytania, a nie tylko podczas zajęć języka obcego.

Do najczęstszych problemów studentów w trakcie czytania w języku angielskim lektorzy oraz wykładowcy zaliczają przede wszystkim braki w słownictwie. Drugą częstą przyczyną trudności występujących w trakcie czytania – zdaniem pytanym nauczycieli – jest brak wiedzy specjalistycznej. Po trzecie, trudności w trakcie czytania wynikają z braku znajomości strategii czytania.

Na pytanie dotyczące problemów w trakcie słuchania pytani respondenci zaliczają: braki w słownictwie, nieodpowiednie przygotowanie merytoryczne studentów do odbioru obcojęzycznych treści specjalistycznych, a także nieznamość strategii słuchania.

Duży odsetek lektorów oraz wykładowców nie jest zadowolonych ze sposobów radzenia sobie z problemami pojawiającymi się w trakcie czytania w języku angielskim przez studentów. Ich zdaniem studenci nie są odpowiednio przygotowani do samodzielnej pracy z obcojęzyczną literaturą specjalistyczną i dodają, że studenci zbyt mało czytają w języku angielskim. Pytani nauczyciele również negatywnie oceniają sposoby radzenia sobie z problemami występującymi w trakcie słuchania w języku angielskim przez studentów. Twierdzą oni, że studenci nie pracują należycie, aby rozwijać umiejętność czytania oraz słuchania w języku angielskim. Pytani nauczyciele dodają, że sprawności receptywne, tj. czytanie i słuchanie, należą do zindywidualizowanych umiejętności językowych, tak więc każdy student na miarę swoich możliwości powinien samodzielnie rozwijać sprawność słuchania i czytania w języku obcym. Rezultatem niejako powyższego stwierdzenia jest spostrzeżenie dużej ilości pytaných nauczycieli, którzy twierdzą, że studenci nie są autonomiczni językowo i nie przejawiają samodzielności językowej.

Pytani lektorzy, jak i wykładowcy nie są zadowoleni z dostępnych warunków w jakich pracują, często narzekają na brak materiałów rozwijających sprawność czytania i słuchania w języku angielskim. Duży odsetek pytaných nauczycieli twierdzi, że warunki techniczne nie są wystarczające do rozwijania sprawności słuchania w języku angielskim. Brakuje im również ciekawych podręczników do rozwijania sprawności czytania.

Na podstawie zebranych danych można stwierdzić, że studenci z obu grup oraz ich nauczyciele zdają sobie sprawę z ogromnej roli, jaką odgrywają sprawności receptywne – nie tylko w rozwoju ogólnej kompetencji w języku obcym, ale również w trakcie samodzielnego zdobywania wiedzy w języku obcym. Z przeprowadzonego badania wynika istotna potrzeba efektywnego kształtowania receptywnych sprawności obcojęzycznych, a uzyskane wyniki mogą stać się punktem wyjścia w celu poszukiwania dalszych rozwiązań praktycznych, opracowania nowych propozycji glottodydaktycznych, alternatywnych metod rozwijania receptywnych sprawności językowych, a także prowadzenia dalszych badań. Być może ukazane w niniejszym artykule refleksje zachęcą glottodydaktyków języków obcych do dalszych pogłębionych dyskusji na temat potrzeby rozwijania receptywnych sprawności językowych.

LITERATURA:

- Dakowska M., *Psycholingwistyczne podstawy dydaktyki języków obcych*, Warszawa 2001.
- Czarnecki K., *Metodologia i metody badań psychologicznych*, Katowice 1980.
- Chodkiewicz H., *Kształtowanie sprawności czytania w języku obcym. Uczenie się zamierzone i niezamierzone*, Lublin 1985.
- Chodkiewicz H., *O sprawności czytania w nauczaniu języka obcego*, Warszawa 1986.
- Dutkiewicz W., *Podstawy metodologii badań*, Kielce 2001.
- Kamiński A., *Metoda, technika, procedura badawcza w pedagogice pedagogicznej*, *Studia pedagogiczne*, t. XIX, 1970.
- Krawczyk-Neifar E., *Kwestionariusz i wywiad jako narzędzia badawcze w glottodydaktyce* [w:] *Metody badań glottodydaktycznych*, J. Arabski (red.), Katowice 2000.
- Krzywińska A., *Metoda kwestionariuszy i inwentarzy osobowości* [w:] K. Czarnecki, *Metodologia i metody badań psychologicznych*, Katowice 1980.
- Grochowski L., *Sprawność rozumienia ze słuchu w nauczaniu języka rosyjskiego*, Warszawa 1984.
- Grucza F., *Zagadnienia metalingwistyki*, Warszawa 1983.
- Podjęcia kognitywne w lingwistyce, translatoryce i glottodydaktyce*, F. Grucza, M. Dakowska (red.), Warszawa 1997.
- Matulka Z., *Selekcja i synteza informacji w procesie samokształcenia*, Warszawa 1979.
- Matulka Z., *Metody samokształcenia*, Warszawa 1983.
- Metody badań glottodydaktycznych*, J. Arabski (red.), Katowice 2000.
- Pawłowska R., *Lingwistyczna teoria czytania*, Gdańsk 1992.
- Zawadzka E., *Percepcja audialna w kształceniu nauczycieli języków obcych*, Warszawa 1987.
- Zawadzka E. 1997, *Kognitywna interpretacja wiedzy językowej i jej glottodydaktyczne implikacje* [w:] *Podjęcia kognitywne w lingwistyce, translatoryce i glottodydaktyce*, F. Grucza, M. Dakowska (red.), Warszawa 1997.
- Z problematyki błędów obcojęzycznych*, F. Grucza (red.), Warszawa 1978.

SUMMARY

The purpose of the article is to present the role of receptive skills, that is reading and listening, in the process of autonomous learning and getting specialist information in a foreign language. After theoretical considerations, which included the analysis of the importance

of autonomous learning in the contemporary world, advantages of skilful reading and listening in a foreign language were discussed. In the second part of the article, the main objectives of the conducted experiment were presented. The primary purpose of the experiment was to gain information concerning the ways of developing receptive skills in English by students and their teachers. The glottodidactic implications concerning the experiment finish the article.